

Mi újság a MOKKA háza táján? 2. A MOKKA és a tagkönyvtárak

A rekordszolgáltatók egyre bővülő körével dolgozó MOKKA feladata látszólag egyszerű: csak össze kell gyűjtenie, és kereshetővé kell tennie a beküldött rekordokat. A gyakorlatban azonban mindez nem is olyan egyszerű. Az alábbiakban az adatbázis számára előírt feladatok változásainak és a rekordforgalom mechanizmusainak vázlatos ismertetésével azokra a pontokra kívánjuk felhívni a figyelmet, amelyek a MOKKA, a tagkönyvtárak, a helyi rendszergazdák és a katalogizálók odafigyelő együttműködésére számítanak.

A MOKKA (Magyar Országos Közös Katalógus) jelenleg 31 könyvtár szabványos csereformátumokon és adatforgalmi protokollokon alapuló közös adatbázisa, amely további jelentős bővítés előtt áll, legalább 25 újabb könyvtár befogadására készülve. A tagkönyvtárak saját katalogizálási rendszereikben keletkezett rekordjaikat küldik be az adatbázisba, vállalva, hogy a MOKKA katalogizálási szabályzata alapján készítik, és HUNMARC vagy MARC21 formátumban exportálják és továbbítják őket a MOKKA-adatbázisnak. Az adatbázisba MARC formátumú besorolási rekordokat és helyi állományadatokat is küldhetnek a könyvtárak. A többit a MOKKA „vállalja”. Vállalja azt, hogy ebből a nyersanyagból koherens, jól használható adatbázist épít. Ez a „jól használhatóság” a gyakorlatban egyre több és egyre összetettebb követelményeket jelent a MOKKA-adatbázisnak szánt funkciók bővülésével. Bár ezeket a funkciókat a MOKKA-n kérik számon, kielégítésük legfontosabb feltétele a jó minőségű bibliográfiai rekordok megléte, amelyek hiányát informatikai eszközökkel sem lehet pótolni. Ilyen értelemben a jó „központi” szolgáltatások a MOKKA és a tagkönyvtárak közös felelősségét jelentik. Cikkünk azokat a pontokat kívánja csokorba szedni, amelyekre a helyi rendszereknek különösen ügyelniük kell, amelyek közvetlenül és alapvetően befolyásolják a MOKKA működését.

A MOKKA feladatai

A MOKKA eredeti célkitűzése az volt, hogy közös katalogizálási rendszerként megkönnyítse a könyvtárak feldolgozó munkáját, minimalizálja a párhuzamos feldolgozást. Ilyen értelemben legfontosabb feladatának tartotta a *hiteles* bibliográfiai rekordok

szolgáltatását. A minél naprakészebb rekordszolgáltatás érdekében *megengedte* minden tag feltöltését, de kialakított egy olyan mechanizmust, amely egyrészt lehetőséget teremt a hiteles rekordokat szolgáltató könyvtár vagy könyvtárak számára a feltöltött rekordok *felülrírására*, másrészt védi a rekordokat: felkerülésük után csak a létrehozó *rekordgazda* vagy a hitelesnek tekintett könyvtár javíthatja a tartalmukat. Feltételezte és katalogizálási szabályzatában előírta azt a működést, hogy a katalogizálási művelet megkezdése előtt minden könyvtár „hasonlít” a MOKKA-adatbázisban, és az ott talált rekordot emeli be saját katalógusába, majd ugyanazt visszamenti, hogy az ő adatbáziskódja (852 \$a) is bekerüljön a MOKKA-ba.

Az elvi célkitűzés egy szigorúan duplummentes adatbázis volt, aminek érdekében a fent előírt munkafolyamat mellett menet közben többször javított mechanizmusú duplumellenőrzés is készült.

A MOKKA természetesen számított arra, hogy a nagyközönség is használja majd az adatbázist a MOKKA honlapján elérhető katalógusfelületen keresztül, és az egyes könyvtárak helyi döntései alapján a könyvtári katalógusok mellett vagy azokba integráltan, de nem tervezett több funkcionálitást, mint amennyit egy jó webes katalógus általában ajánlani szokott. A MOKKA katalógusának speciális funkciói jelenleg főként a rekordletöltéshez kapcsolódóan elsősorban a könyvtárosokat szolgálják.

A MOKKA indulása óta eltelt időben egyre erőteljesebbé vált a felhasználók minél jobb kiszolgálásának igénye, nekik szóló speciális web2-es szolgáltatásokkal, és az a kíváncsi, hogy az internet

egyszerűségéhez szokott felhasználókat ne kényszerítsük a bonyolult, katalógus jellegű keresésekre, hogy a katalógusokban szokásos dokumentalapú megjelenítések helyett műalapú („FRBR”¹) megközelítést alkalmazzunk.

A MOKKA közeljövőben tervezett fejlesztései természetesen figyelembe veszik ezeket az igényeket, de jelen cikkünk gondolatmenete szempontjából fontos megjegyeznünk, hogy az olvasók egyszerűség iránti vágyának kielégítése a MOKKA-tól és tagkönyvtáraitól a jelenleginél precízebb katalógizálást, jóval pontosabb authority kontrollt (besorolásiadat-ellenőrzést), lehetőleg a háttérben működő tezauruszok szolgáltatásait, bonyolultabb háttérmechanizmusokat követel. A több milliós adatbázisban végzett egyszerű (= egyszempontú) keresés, amelynek eredményét esetleg műszinten csoportosítva szeretnénk megjeleníteni, csak káoszt eredményez, ha az adatbázisban nem lehet pontosan elkülöníteni a művek egyes kiadásait, vagy a hasonló nevű szerzőket egymástól. A tárgyi keresések is csak akkor fognak lehetőleg minden fontos dokumentumra rátalálni – anélkül, hogy azok elmerüljenek a redundáns, sőt irreleváns találatok tömegében –, ha tezauruszokon alapuló mechanizmusok segítik a keresésben, még akkor is, ha az olvasó esetleg nem tud mit kezdeni a tezaurusz fogalmával, és tudatosan nem használja kereséseinek megfogalmazásakor. A „pont, pont, vesszőcske” bővületében elmerülő katalógizálók életidegenségének ostromozása helyett tudatosítanunk kell, hogy katalógusrekordjainknak melyek azok az elemei, amelyekben ha hibázunk, az egyre több automatizmusra épülő rendszerünk káoszszal büntet.

- A MOKKA indulásakor már távoli lehetőségként számított arra, hogy lelőhely-adatbázisként is szolgál majd. Ez az igény az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer indulásával már jóval hamarabb megjelent, és bár jó közelítéssel úgy tűnt, hogy a MOKKA minden különösebb gond nélkül teljesíteni tudja ezt az elvárást, „csak” a feltöltő könyvtárak számát kell az induló 16-ról 56-ra emelni, az új feladat néhány fontos hangsúlyeltolódást jelentett. Lelőhely-adatbázisként megbízható lelőhely-információk szolgáltatására kell felkészülnie az adatbázisnak, azaz:
- Nem engedheti meg azt, hogy egy esetleges hibás duplum-összevonással rossz dokumentumra, rossz intézményre mutató lelőhelyadatok jöjjenek létre; engedékenyebb duplumellenőrzést kell alkalmazni; inkább maradjon duplum az

adatbázisban, mint rossz helyre irányítsuk az olvasót.

- Lehetővé kell tennie a lelőhelyek visszavonását az adatbázisból, ha helyi szinten törlés történik.
 - Mivel az adatbázis lelőhely-információi alapján könyvtárközi kölcsönzési kérések indítására kerül sor, az összetett struktúrájú könyvtáraknál szükség lehet az egymástól elkülönülten működő kölcsönzési helyekre mutató „al-lelőhelyek” közlésére is.
- A példányinformációk szolgáltatásának erre a minimális szintjére már felkészült a MOKKA. A további fejlesztések fontos iránya lesz majd egy a könyvtárközi kölcsönzési kérések indításához minden szükséges információt megadó példány-adatbázis létrehozása.
- A dokumentum-ellátási funkció megköveteli a MOKKA-ban fel nem tárt folyóiratok központi lelőhely-adatbázisainak (IKB, NPA) és a legfontosabb cikkadatbázisok szolgáltatásainak integrálását is.

Egyszerű működési modell

A MOKKA működési modellje elvileg nagyon egyszerű: minden könyvtár belépéskor egy kezdeti feltöltéssel felküldi a már meglévő bibliográfiai rekordkészletét és opcionálisan besorolásiadat-rekordjait (authority) is.

Ettől kezdve kurrens feltöltővé válik. Dokumentumai feldolgozásakor először a MOKKA-ból kísérli meg letölteni a rekordot, majd azt honosítva menteni saját katalógusába és egyúttal a MOKKA-ba is, ezzel kiegészítve a MOKKA-ban lévő leírást saját lelőhelykódjával, tárgyszavaival, ETO-jelzeteivel és esetenként fontos példányspecifikus adatokkal (pl. possessorok). Az újrafelhasznált rekord a MOKKA-ba visszatérve a bibliográfiai információkat nem módosítja. Csak a fent már érintett „rekordgazda” és „hiteles könyvtári” szerepben lévők változtathatják meg a rekord tartalmát. Új leírást csak akkor készít a feldolgozó, ha nincs felhasználható rekord a MOKKA-ban.

A kurrens feltöltés kiterjedhet az authority rekordokra is. Mivel a MOKKA-nak szigorú authority

¹ Functional Requirements for Bibliographic Records = A bibliográfiai rekordok funkcionális követelményei (<http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf>, <http://www.oszk.hu/hun/szakmai/frbr/frbr.pdf>)

kontrollja van, a bibliográfiai rekordok kapcsolódó besorolási adatok nélkül nem kerülhetnek az adatbázisba. Ha az új bibliográfiai rekorddal nem érkezik besorolásiadat-rekord, és a besorolási adatnak előzménye sincs a MOKKA-ban, a bibliográfiai rekord besorolási adatain alapulva automatikusan készülnek besorolásiadat-rekordok.

A bibliográfiai és besorolási rekordok felküldésének különböző módjai lehetségesek a MOKKA „MARC-sender” alkalmazásának használatától a saját katalogizálási rendszerbe épített rekordküldési mechanizmus alkalmazásáig.

Összetett háttérfolyamatok és a tagkönyvtárak

E mögött a viszonylag egyszerű működési modell mögött a heterogén környezet miatt jóval bonyolultabb mechanizmusok működnek.

Formátumok

Alkalmazkodva a hazai gyakorlathoz, a MOKKA mindkét Magyarországon használt MARC formátumban fogad és ad rekordokat. Ez kétirányú konverziók folyamatos működtetését feltételezi. A formátumkonverziók néhány neuralgikus ponttól eltekintve viszonylag pontosan megoldhatók, nem szoktunk azonban minden esetben gondolni arra, hogy a szabványok és formátumok által még megengedetten eltérő katalogizálási konvenciók is befolyásolják a konverziók minőségét.²

Példaként utaljunk itt egy ilyen jellegű problémára, arra, hogy mindkét MARC formátum lényegében azonosan definiálja a „Tartalmi megjegyzés” (505) és a „További cím” (740) mezőket. Egy formátumkonverzió semmi tennivalót nem észlel ezeknek a mezőknek az esetében, ugyanakkor a mezők használatában jelentősen eltérő konvenciók alakultak ki: a szerzői gyűjtemények feltárására a MARC21-et használó könyvtárak többsége az 505-ös, míg a HUNMARC-kal dolgozók többsége a 740-es mezőt használja. A MOKKA számára készült konverzióknak lehetőleg ilyen eltérésekre is gondolnia kellett.

Kötetkezelés

A MOKKA szempontjából az egyik legfontosabb eltérő konvenció, amelyhez alkalmazkodnia kellett, a kötetkezelés. Elvileg mindkét MARC formátum lehetőséget ad mind a dokumentumot leíró „főre-

kordhoz” kapcsolt kötetrekordok használatára, mind az egy rekordon belüli feltárássra. A kapcsolt kezelésnél a kapcsolat létrehozásának is többféle értelmezése létezik: vannak olyan kapcsolási megoldások, ahol a rekordokat szigorúan csak a rekordok azonosítója köti össze, míg más esetekben bibliográfiai leíró információkat is megosztanak egymással a rekordok. A tagkönyvtárak gyakorlatában az önmagukban tökéletesen szabványos eljárások mindegyikére találunk példákat. (Sajnos előfordulnak a két lehetőséget „ötvöző”, szabványosnak már nem tekinthető megoldások is.) A MOKKA-nak a formátumkonverziók mellett ezeknek az eltéréseknek az egységesítését is meg kell kísérelnie: a jelenleg kapcsolt kezelést alkalmazó központi adatbázisba érkező rekordokat „darabolni kell”, ha olyan könyvtárból érkezik, ahol az egy rekordon belüli kötteleírást alkalmazzák.

Karakterkódolás

A beérkező rekordok eltérő karakterkészleteire is figyelemmel kell lenni: a MOKKA jelenleg ALA-ANSEL, Latin-2 és IBM52 kódkészletek fogadására van felkészítve.

Duplumellenőrzés

A rekordforgalom során lezajló folyamatokat jelentősen bonyolítja a duplumellenőrzés követelménye. Az elv egyszerű: lehetőleg ne maradjanak duplumok az adatbázisban, ugyanakkor ne történjenek hibás összevonások, amelyek például eltüntetnek két egymást követő kiadás különbségét. A duplumellenőrzés „hozott anyagból” dolgozik, eredményeit jelentősen befolyásolják a még szabványos megoldáson belüli eltérő konvenciók is, nem beszélve a katalogizálási hibákról, félrekódolt adatelemekről. Elég csak arra gondolnunk, hogy a kiadások azonosításánál fontos kiadói nevek hányféle formában jelennek meg a rekordban, akár a szabvány által engedett, ajánlott rövidítésként is. (Néhány példa a MOKKA-adatbázisból: Akadémiai Kiadó, Akadémiai K., Akad. K., Akad. Kiadó, Akad.) A „tökéletesen duplummentes adatbázis” délibábjának eléréséről nem is álmodva már több duplum-azonosítási algoritmussal próbálkozott a MOKKA az optimális összevonottsági szint elérése

² L. még: Koltay Klára: Közös katalogizálási rendszerek és a helyi felhasználók. = Közös katalogizálás Magyarországon : múlt, jelen, jövő / [összeáll. és szerk. Tompa Zsoltné és Poór Attila] ; [kiad. a Nyugat-Magyarországi Egyetem]. – Sopron: NYME, 2005. – 86 p.

érdekében. A jelenlegi mechanizmus, amely a MOKKA új szerverén telepítendő adatbázis megjelenésével fog vizsgálni, minden a kiadások azonosításához szükséges leíró adatot figyelembe vesz, ugyanakkor igyekszik a vizsgált adattartalmat a minimumra szorítani, hogy a rekordokban előforduló következetlenségek minél kevésbé rontsák az azonosítás határfokát. Az említett, a kiadókra vonatkozó példa tanulságai alapján például a kiadók nevéből csak az első szó első négy betűjét veszi figyelembe, bízva abban, hogy az ebből eredő esetleges hibákat a többi figyelembe vett elem korrigálja. Így, ha több kiadó is létezik azonos első négy betűvel kezdődő névvel, ezek a kiadók azonos évben, azonos című stb. művet jóval kisebb valószínűséggel adtak ki, mint ahány duplomot nem tudunk azonosítani akkor, ha a kiadói nevekből hosszabb karaktersort őrzünk meg.

A duplum-ellenőrzési mechanizmusnak meg kell oldania azt is, hogy mi történjen a duplumként azonosított rekordokkal. A MOKKA a duplum-ellenőrzés során, ugyanúgy mint az újr felhasznált rekordok esetében, a rekordok bibliográfiai tartalmát nem változtatja meg: a „hitelesebbként” definiált könyvtár rekordját őrzi meg, és ezt egészíti ki a többi rekordból néhány „melléírandóként” kezelt információval (ETO-jelzet, tárgyszavak, példányspecifikus mezők). Hogy ez a melléíró mechanizmus ne szaporítsa minden mentéskor vég nélkül az azonos alakú mezőket a rekordban, a mező melléírásához is – mezőnként eltérő típusú – duplumellenőrzés járul.

Lelőhelyek közlése

A MOKKA-nak fel kell arra is készülnie, hogy a helyi leelőhelyek formája nem mindig szabványos, és a felküldött rekordban elfoglalt helye is más-más lehet a helyi rendszerekben.

A rekordforgalom eszközei

A tagkönyvtárak lehetőségei eltérőek abban is, hogy milyen eszközökkel képesek a rekordok le- és feltöltésére saját rendszerük és a MOKKA között. A letöltés a MOKKA-honlap letöltő funkciójától kezdve a Z39.50-es lekérdezésen át a saját rendszer katalógizáló moduljába integrált eszközökig sokféle módon történhet. Ugyanez igaz a feltöltésre, amely történhet a saját rendszerből indított módon, a MOKKA által biztosított Java klienssel, és egyéb kötegelt feltöltési módszerekkel. A hasz-

nált rekordforgalmi eszköz jelentősen befolyásolja az egyes könyvtárak MOKKA-használatának intenzitását. Azok a könyvtárak használják napi szinten, rendeltetésszerűen a MOKKA-t, ahol a letöltés időigénye jelentősen kevesebb az új rekord előállításának idejénél. Az ütemes rekordfeltöltés is elsősorban ott valósult már meg, ahol a katalógizálási munkafolyamatba szervesen beépülve, a katalógizáló kezdeményezheti az új rekord MOKKA-ba indítását.

Mire figyeljenek a könyvtárak?

E különböző területeken jelentkező heterogenitást a MOKKA úgy hidalja át, hogy könyvtár csoportonként, néhány esetben könyvtáranként más-más feltöltési, konvertálási, rekord-átalakítási szabályok érvényesülnek. Az induló feltöltéskor kialakulnak a könyvtárra érvényes szabályok, ezekre konverziós eljárások épülnek, amelyek a későbbi kurrens feltöltéseket is vezérlik.

Mindez egyúttal azt is jelenti, hogy ha a könyvtárnak változik a helyi gyakorlata a MOKKA-mechanizmusok számára döntő pontokon, arról a MOKKA-nak is feltétlenül tudnia kell.

Fel kell venni a kapcsolatot a MOKKA rendszergazdjával, ha változik a használt MARC formátum vagy karakterkódolás.

Hasonlóképpen fontos a változás jelzése a rekordot előállító könyvtárkódok (040 \$a) vagy a helyi rekordazonosítók (001) esetében, mert ezek a rekordok duplumellenőrzésében, a rekordok felülírásában játszanak szerepet, valamint a helyi rekordazonosítón alapul a helyi leelőhelyek aktualizálásának lehetősége és a helyi adatbázishoz vezető link is. Fontos kérdés az is, hogy a bibliográfiai azonosítók változása esetén, a régi, a MOKKA-ban is meglévő azonosítót mindenképpen őrizzük meg.

A kötetkezelés és a helyi leelőhelyek közlésének módja is része az egyes könyvtárakra vonatkozó profiloknak. A kötetkezeléssel kapcsolatos tennivalókról szólva, arra is újra fel kell hívni a könyvtárak figyelmét, hogy ha kapcsolt rekordokban végzik a kötetek leírását, minden alkalommal, amikor egy kötetrekordot indítanak a MOKKA-ba, az összefoglaló rekorddal együtt kell azt küldeniük, még akkor is, ha az összefoglaló rekord már korábban is bekerült az adatbázisba.

A katalogizálók és a MOKKA

Ha azt vesszük számba, hogy mit kell egy katalogizálónak szem előtt tartania ahhoz, hogy megfelelő legyen adatbázisának és a MOKKA-nak az együttműködése, legelőször a katalogizálási szabályzatra szoktunk gondolni. A MOKKA honlapján elérhető részletes szabályzat az érvényben lévő magyar szabvány alapján írja elő a rekordok adattartalmát és az adatok közlési módját, és mintát is ad azok mindkét használt MARC formátumban való rögzítésére is.³

A szabályzatok betartásán túl azonban a katalogizálónak nagy vonalakban érdemes ismernie a *duplumellenőrzés* szabályait, hogy a duplumellenőrzés szempontjából fontos adatelemekre különösen figyeljen. A jelenlegi duplumellenőrzés a kezdeti ISBN-en alapuló, majd egyes bibliográfiai mezők, almezők teljes adattartalmát figyelembe vevő rekord-összehasonlítás után, „duplumkulcsokon” alapul. Minden rekord a MOKKA-ba mentésekor kap egy duplumkulcsot, amely a dokumentumazonosításban fontos mezőkből, almezőkből képződik, de nem veszi figyelembe a mezők teljes tartalmát, csak néhány szókezdő karakterrel dolgozik azt remélve, hogy elég információja lesz a hasonló, de mégis más dokumentumokat leíró rekordok azonosításához, ugyanakkor a viszonylag rövid „idézetekbe” még nem csúszik be túlságosan sok katalogizálási eltérés, hiba. Duplumnak egyszerűen csak azokat a rekordokat tekinti a rendszer, amelyek duplumkulcsa megegyezik. A teljesség igénye nélkül, az alábbi fontos pontok vesznek részt a duplumkulcs-képzésében:

- különbséget tesz dokumentumtípusok között (monografikus rekord – film, hangfelvétel – kötet-rekord);
- ISBN (10 és 13 jegyű ISBN) illetve Zenei szám;
- 245 \$a kezdő karakterek első három szóból \$n és \$p első szó;
- 100 vagy első 700 két szó kezdő karakterei;
- 260 \$c megjelenési év (csak számok);
- 260 \$b első szó néhány karaktere;
- 300 \$a teljes tartalma (betűk és számok), de csak film és hangfelvétel esetében;
- 254 \$a teljes tartalma;
- 490 \$v első szava csak szám;
- 773 \$g csak betű vagy szám (csak kötetrekord).

Ugyanez egy rekordon belül szemléltetve:

```
000 00622nam 2200193 ir4500
001 MOKKAN0004652238
005 20070521170549.0
```

```
008 851209s1985 hu 00000 hun d
020 $a963 05 4021 5
035 $abibJGYx34307
040 $aSZTE
1001 $aBarta János$(id.)$d(1901-1988)
24512 $aA pálya ívei :$bKemény Zsigmond
két regényéről /$cBarta János
260 $aBudapest :$bAkad. K.,$c1985
300 $a112 p. ;$c20 cm
4901 $a(Irodalomtörténeti füzetek,$x0075-
0840 ;$v115.)
6001 $aKemény Zsigmond$d(1814-1875)
830 0 $alrodalomtörténeti füzetek
852 $aSzl$xbibJGYx34307
999 $aMOKK
```

A *lelőhelyek* kezelési mechanizmusát is érdemes figyelemmel kísérni, különösen azokban az intézményekben, ahol a rekordfeltöltés kezdeményezése a katalogizáló kezében van. Kezdetben csak a felküldő adatbázis kódja került be a MOKKA-rekordba, így nem volt lehetőség arra, hogy az egy adatbázisba dolgozó könyvtárak, tagkönyvtárak között különbséget tegyünk. A már említett módosított feltöltő mechanizmus fogadja, tárolja, és kereshetővé teszi (SLOC index) a rekordban közölt helyi lelőhelyeket mind a kezdeti, mind a kurrens feltöltés során. A helyi lelőhelyeket szabványos formában és a MOKKA-val egyeztetett módon kell felküldeni. A MOKKA-rekordban ezek a 852 \$b almezőbe kerülnek, kiegészítve az \$x almezőben a helyi rekordazonosítóval.

Ha a könyvtár nem ad helyi lelőhelyet a felküldött rekordban, a MOKKA automatikusan tölti ki helyét a küldő adatbázis azonosítója alapján. A kétféle kitöltési mód azonban funkcionalitásában nem egyenértékű. A helyi rekorddal érkező lelőhelykód a későbbiekben aktualizálható: ha változnak, vagy törölődnek a helyi példányok, a rekordot ismételt fel kell küldeni az új példányadatokkal együtt. A MOKKA a tárolt helyi azonosító alapján azonosítja és törli a könyvtár összes adott rekordhoz tartozó példányadatát, az aktuális adatokból pedig felépíti az új példánysort. Ha az összes példányt töröljük, a példány nélküli bibliográfiai rekord ismételt felküldésével tudjuk „jelteni” a MOKKA-nak, hogy már nincsenek példányaink az adott dokumentumból.

³ http://www.mokka.hu/m_szab.html vagy
<http://www3.mokka.hu/?q=mokka/szabalyzatok>

A helyi példányok közlésekor arra is gondolni kell, hogy az integrált rendszerekben általában nemcsak a katalogizálási modulban, hanem a szerzeményezési illetve kölcsönzési munkafolyamatok közben is keletkezhetnek, változhatnak a példányok. Az ilyen módon keletkezett változások MOKKA-ba küldését sem szabad elfelejteni.

A katalogizálónak tudnia kell azt is, hogy a már említett *melléírandó mezők* azok, amelyek minden MOKKA-ba küldött rekordból bekerülnek az adatbázisba, és az általuk készített rekordoknak ezek az elemei még akkor is megjelennek majd a MOKKA-ban, ha a bibliográfiai rekordnak ő már csak újrafelhasználója volt. Ráadásul ezeknek a mezőknek a távoli törlésére, a lelőhelyadatokról eltérően a jelenlegi mechanizmusok nem adnak lehetőséget. Ha itt van szükség törlésre, a MOKKA-adatbázist közvetlenül kell szerkeszteni; a jelenlegi szabályozás szerint erre csak a MOKKA közvetlen kezelőinek van jogosultsága.

A melléírandó mezők közül külön érdemes kiemelni a példányspecifikus megjegyzéseket. Az ide kerülő információk (possessorok, a kötésre, a példány állapotára stb. vonatkozó megjegyzések) nem a bibliográfiai leírás részei, ugyanakkor érdemes őket tárolni még a központi adatbázisban is, hiszen jelentős hozzáadott értéket jelentenek alapszolgáltatásainkon túl. Valódi információt azonban csak akkor hordoznak ezek a megjegyzések, ha pontosan lehet azonosítani, mely példányra vonatkoznak. Ez a helyi adatbázisokban is fontos lehet, egy közös adatbázisban azonban még jobban kell figyelni rá. Lényeges, hogy az ilyen mezőket lásuk el a megfelelő \$5-ös almezőbe írt, szintén szabványos lelőhelykóddal.

Például:

- 100 1 \$aMaróthi György\$d(1715-1744)
 245 10 \$aArithmetica, vagy Számvetésnek mestersége /\$cmellyet irt, és közönséges haszonra, főképen a' Magyar Országban elő-fordúlható dolgokra alkalmaztatni igyekezett Marothi György
 260 \$aDebretzenben :\$bNyomtt. Margitai János által,\$c1743
 300 \$a377, [7] p. ;\$c14 cm
 500 \$aMutatót tartalmaz
 562 \$aP. Pauli Partli. (kézírásos bejegyzés)(eszlr)\$5D1 (a753.266)
 562 \$aConventus Kecskemetiensis PP. Franciscus (kézírásos bejegyzés)(clr)\$5D1 (a753.266)

- 562 \$aMagyar nyelvű kézírásos bejegyzések (hvlr, hvlv, hszlr, hszlv, htr)\$5D1 (a753.266)
 562 \$aP. Pauli Partli. (kézírásos bejegyzés)\$5D1 (a3034)
 562 \$aConventus Kecskeme.. tiensis PP. Franciscu... (kézírásos bejegyzés)\$5D1 (a753.266)
 562 \$aConventus Kecskeme.. tiensis PP. Franciscu... (kézírásos bejegyzés)\$5D1 (a3034)
 562 \$aMagyar nyelvű kézírásos bejegyzések (hvlr, hvlv, hszlr, hszlv, htr)\$5D1 (a3034)
 650 4 \$aRitka könyvek\$zMagyarország\$zDebrecen
 650 4 \$aAritmetika
 650 0 \$aRare books\$zHungary\$zDebrecen.
 650 0 \$aArithmetic.
 700 1 \$aMargitai János\$e(nyomdász)
 752 \$dDebrecen (Magyarország)
 852 \$aD1\$bD1/DI\$bD1\$xbibKLT00285725

A helyi rekordazonosítók szerepéről és állandóságuk fontosságáról is szoltunk már korábban. A katalogizálóknak külön is a figyelmébe kell ajánlani ezt a kérdést, hiszen előfordulhat, hogy az ő helyi adatbázisban végzett tevékenységük is változtatja a rekordok azonosítóját, például, ha a helyi adatbázisban lévő duplumokat kezdik rekordösszevonással kigyomlálni. Ha egy helyi adatbázisban nagyobb számban terveznek ilyen változásokat, szintén érdemes a MOKKA-val előzőleg egyeztetni a tennivalókat.

Összegző kérés

A MOKKA modell vázlatos ismertetésével és a működés egyes talán látszólag esetlegesen kiemelt mozzanatainak kicsit részletesebb leírásával az volt a szándékunk, hogy rámutassunk a kritikus pontokra, ahol a MOKKA sikeres működése különösen odafigyelő együttműködést kíván a tagkönyvtáraktól, rendszergazdáiktól és katalogizálóiktól egyaránt.

Beérkezett: 2008. VIII. 5-én.

Koltay Klára

a Debreceni Egyetem, Egyetemi és Nemzeti Könyvtár főigazgató-helyettese, a MOKKA projektvezetője.
 E-mail: kkoltay@lib.unideb.hu